Altın Çıkarmada Maktu Ceza İptali

MAHKEME	KARAR TARİHİ	SONUÇ
Anayasa Mahkemesi Genel Kurul (Norm Denetimi)	06.03.2025	İptal

ESAS NO	KARAR NO	İLGİLİ HÜKÜMLER
2024/169	2025/72	1567 SK m.1, 1567 SK m.3/2, 5607 SK, Anayasa 13, Anayasa 35, Anayasa 153, 6216 SK m.43, 6216 SK m.66

ÖZET

Sulh ceza hâkimliğinin itirazı üzerine AYM, 1567 sayılı Kanun m.1'deki kıymetlerin izinsiz yurttan çıkarılması veya yurda sokulmasında rayiç bedel kadar sabit idari para cezası öngören m.3/2'yi hâkime takdir yetkisi tanımadığı için ölçüsüz bularak iptal etti; iptal dokuz ay ertelendi.

Bu kararın özeti ve değerlendirmesi
savun.av.tr/kiymetli-maden-yurt-disi-cikarma-maktu-ceza-iptali-aym-2025-72/ →

Karar metni

Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası sisteminde yayımlandığı hâliyle aktarılmıştır. Heyet, raportör ve vekil adları derlemeye alınmamıştır.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2024/169

Karar Sayısı : 2025/72

Karar Tarihi : 6/3/2025

R.G. Tarih – Sayı : 13/6/2025 - 32925

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Gaziosmanpaşa 1. Sulh Ceza Hâkimliği

İTİRAZIN KONUSU: 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 24/12/2008 tarihli ve 5827 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 35. maddesine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Bildirim ve izin şartına uyulmadan yurt dışına kıymetli maden çıkarılması nedeniyle verilen idari para cezasının iptali talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 3 – (Değişik: 24/12/2008- 5827/1 md.) Cumhurbaşkanının bu Kanun hükümlerine göre yapmış bulunduğu genel ve düzenleyici işlemlerdeki yükümlülüklere aykırı hareket eden kişi, üçbin Türk Lirasından yirmibeşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası ile cezalandırılır.

Fiil, 1 inci maddede yazılı kıymetlerin izinsiz olarak yurttan çıkarılması veya yurda sokulması mahiyetinde ise 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümlerine göre suç veya kabahat oluşturmadığı takdirde kişi; eşya ve kıymetlerin rayiç bedeli kadar, teşebbüs halinde bu bedelin yarısı kadar idarî para cezası ile cezalandırılır. ..."

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

Kanun'un 1. maddesi şöyledir: "Madde 1 – (Değişik: 15/2/1954- 6258/1 md.) Kambiyo, nukut, esham ve tahvilat alım ve satımının ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyeyi temine yarıyan her türlü vasıta ve vesikaların memleketten ihracı veya memlekete ithalinin tanzim ve tahdidine ve Türk parasının kıymetinin korunması zımnında kararlar ittihazına Cumhurbaşkanı salahiyetlidir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca 24/9/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir. [Heyet üyelerinin adları derlemeye alınmamıştır.]

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 1567 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle döviz, banknot, hisse senetleri ve tahvillerin alım ve satımının ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan yapılmış ya da bunları içeren her türlü eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle ödeme sağlamak için kullanılan her türlü araç ve belgenin ülke dışına çıkarılması veya ülkeye getirilmesinin düzenlenmesi, sınırlandırılması ve Türk parasının değerinin korunması amacıyla kararlar alma yetkisi Cumhurbaşkanına bırakılmıştır.

4. Anılan Kanun ve madde uyarınca alınan kararlara aykırı hareket eden gerçek ve tüzel kişiler ile bu tüzel kişilerin yetkilisi veya temsilcisi olan gerçek kişiler hakkında uygulanacak olan yaptırımlar ise Kanun'un 3. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin itiraz konusu ikinci fıkrasına göre Kanun'un 1. maddesinde yazılı kıymetlerin izinsiz olarak yurttan çıkarılması veya yurda

sokulması durumunda fiil 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümlerine göre suç veya kabahat oluşturmadığı takdirde kişi; eşya ve kıymetlerin rayiç bedeli kadar, teşebbüs hâlinde bu bedelin yarısı kadar idarî para cezası ile cezalandırılacaktır.

B. İtirazın Gerekçesi

5. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralla 1567 sayılı Kanun'un 1. maddesinde yazılı kıymetlerin izinsiz olarak yurttan çıkarılması ya da yurda sokulması kabahatinin işlenmesi hâlinde yaptırımın maktu para cezası şeklinde belirlenmesi nedeniyle mahkemelerin somut olayın şartlarını değerlendiremediği, bu itibarla hâkime takdir yetkisi tanımayan ve korunmak istenen meşru amaç ile mülkiyet hakkı arasında adil bir dengenin kurulmasına imkân vermeyen kuralın Anayasa'nın 35. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

6. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

7. Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parasal karşılığı olan her türlü mal varlığını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20).

8. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı; kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve tasarruf etme, onun semerelerinden yararlanma imkânı veren bir haktır (B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Ayrıca kişinin mal varlığında azalma meydana gelmesi sonucu doğuran kamusal işlem ve eylemler de mülkiyet hakkına müdahale oluşturur (B. No: 2014/7051, 2/2/2017, § 77).

9. Kural, 1567 sayılı Kanun'un 1. maddesinde yazılı kıymetlerin izinsiz olarak yurttan çıkarılması veya yurda sokulması hâlinde ve bu fiil 5607 sayılı Kanun hükümlerine göre suç veya kabahat oluşturmadığı takdirde kişinin eşya ve kıymetlerin rayiç bedeli kadar, teşebbüs hâlinde bu bedelin yarısı kadar idarî para cezasıyla cezalandırılmasını öngörmek suretiyle mülkiyet hakkını sınırlamaktadır.

10. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

11. Anayasa'nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu

sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” denilmektedir. Anayasa’nın anılan maddesi uyarınca mülkiyet hakkı, Anayasa’da öngörülen nedenlere bağlı olarak ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın ancak kanunla sınırlanabilir.

12. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfîliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

13. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinin temel unsurlarından olan hukuki belirlilik ilkesi uyarınca kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa’nın 13. ve 35. maddelerinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

14. Kuralda hangi hâl ve şartlarda, kimlere, ne kadar idari para cezasının uygulanacağı herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralın kanunilik ölçütünü sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

15. Kamu düzeni ve ekonomik istikrarın korunması açısından belirli kıymetlerin izinsiz olarak ülkeye sokulması ya da ülkeden çıkarılması, devletin kontrolü altında tutulması gereken bir faaliyettir. Devlet, bu tür malların serbest dolaşımını sınırlandırarak hem kendi ekonomik güvenliğini hem de vatandaşlarının refahını koruma yükümlülüğünü yerine getirmeyi hedeflemektedir. Kuralla izinsiz olarak yapılan bu tür fiillerin doğrudan suç ya da kabahat oluşturmaması durumunda dahi ilgili kişilere idari para cezası uygulanarak caydırıcılığın sağlamasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu suretle kanun koyucu, mülkün kamu yararına kullanılmasını denetlemek için ekonomik değeri yüksek olan malların hareketini düzenleme ve izinsiz işlemleri yaptırıma bağlama yolunu tercih etmektedir. Bu itibarla Kanun’un 1. maddesinde belirtilen kıymetlerin yurda giriş ve çıkışının kontrol edilmesinde kamu yararının bulunduğu, dolayısıyla sınırlamanın meşru bir amaç taşıdığı açıktır.

16. Anayasa’nın 13. maddesinde ifade edilen ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Anayasa’nın anılan maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını,

orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.
17. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruya konu ([GK], B. No: 2020/9691, 29/2/2024) kararında kuralda öngörülen idari yaptırımı Anayasa'nın 13. maddesi bağlamında ölçülülük ilkesi yönünden değerlendirmiş ve kuralın mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale oluşturduğuna karar vermiştir.

18. Anılan kararda bildirim koşulunu sağlamaya yönelik olan idari para cezası şeklindeki yaptırımın kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğu, ayrıca kuraldaki fiilin suç olarak düzenlenmediği ve bu fiil için adli bir yaptırım da öngörülmediği, kabahat olarak düzenlenen fiile yaptırım olarak yalnızca idari para cezasının belirlendiği de gözönünde bulundurularak sınırlamanın gereklilik koşulunu sağladığı kanaatine varılmıştır (B. No: 2020/9691, § 52).

19. Kararda orantılılık yönünden yapılan incelemede ise kuralın kabahatin işlendiğinin tespiti hâlinde somut olayın niteliğinden bağımsız olarak sabit oranda bir idari para cezasının uygulanmasını zorunlu kılmak suretiyle hâkime takdir yetkisi tanımadığı, öngörülen meşru amaca ulaşmada kullanılan aracın ilgililer bakımından katlanılabilir nitelikte olup olmadığını değerlendirmeye, müdahalenin ağırlığı ile gerçekleşen netice arasında bir orantısızlık bulunup bulunmadığını ve ulaşılan sonucun adil olup olmadığını belirlemeye izin vermediği belirtilerek kuralda öngörülen para cezasının mülkiyet hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir (B. No: 2020/9691, §§ 57, 58).

20. İtiraz konusu kurala ilişkin olarak anılan kararda yapılan değerlendirmeden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Buna göre kuralın kabahati işleyen kişinin kusur derecesi, paranın kaynağı, korunmak istenen meşru amacın ne ölçüde zarar gördüğü gibi unsurları incelemeye imkân vermemek suretiyle olayın şartlarına göre müdahaleyi ölçülü kılabilecek farklı sonuçlara ulaşılmasını engellediği gözetildiğinde kişilere aşırı bir külfet yüklediği sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Beş üye bu görüşe katılmamıştır.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

22. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez." denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanarak Mahkemenin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

23. 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasının iptali nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. HÜKÜM

20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 24/12/2008 tarihli ve 5827 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 3. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, beş üyenin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE 6/3/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ (özet aktarım)

Karşıoy gerekçesinde; bildirim ve izin şartına uyulmadan yurt dışına kıymetli maden çıkarılması nedeniyle verilen idari para cezasının Anayasa Mahkemesince mülkiyet hakkını ihlal ettiğine karar verilmesini müteakiben yeniden yargılama yapılmak üzere açılan davada itiraz yoluna başvurulduğu belirtilmiş; 2020/3691 başvuru numaralı ve 29/02/2024 karar tarihli karşı oy gerekçesine atıfla, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında kuralın kişilere aşırı bir külfet yüklemediği, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı düşünüldüğünden çoğunluğun iptal görüşüne katılınmamıştır.